

Religioznost i kršćanski identitet u vrijednosnom sustavu hrvatskoga društva

---

Škrlec, Dario

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:919329>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Dario Škrlec

**Religioznost i kršćanski
identitet u vrijednosnom
sustavu hrvatskoga društva**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

DARIO ŠKRLEC

**Religioznost i kršćanski
identitet u vrijednosnom
sustavu hrvatskoga društva**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Andreja Sršen

Zagreb, 2022.

SADRŽAJ

Sažetak

1. Uvod	1
2. Cilj i svrha rada	1
3. Religija- definicija u sociološkom kontekstu	2
3.1. Funkcija religije	3
3.2. Elementi religije	6
3.3. Sekularizacija.....	7
4. Identitet	8
5. Kršćanski identitet i sustav vrijednosti u Hrvatskom društvu.....	9
5.1. Društvene i religijske promjene u Hrvatskoj	17
6. Zaključak	32
7. Popis korištene literature.....	33

Sažetak

Koristeći povijesni pregled utjecaja kršćanstva na društvo, u radu se teorijski analizira povezanost kršćanstva i hrvatskog društvenog vrijednosnog sustava te komparativna analiza tri desetljeća podataka vezanih uz tu tematiku iz knjige u kojoj se opisuje kako se od 1981. godine u Europi svakih desetak godina provode međunarodna istraživanja sustava vrednota pod nazivom European Values Study ili EVS. Za potrebe ovoga rada koristiti će se statistički podatci navedenog istraživanja iz knjige Josip Balobana, Gordan Črpića i Josipa Ježovite (2019.) pod naslovom „Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018. prema European Values Study“. Kada je riječ o religiji postoji niz znanstvenih promišljanja koja ističu kako religija utječe na subjektivno blagostanje na različite načine: vjerska zajednica daje ljudima osjećaj pripadnosti i pruža važan izvor društvene podrške; religija životima ljudi daje smisao i svrhu; i konačno, vjera potiče ljude na zdraviji način života. Imajući ove činjenice u vidu u radu će se religija prikazati kroz njezine teorijske definicije, funkciju u društvu, dimenzije i utjecaj na hrvatski društveni kontekst. Prikazati će se i suvremena sociološka poimanja religije u modernosti kao i izazovi sekularizacije i antisekularizacije te zašto do njih dolazi. Kada je riječ o suvremenim sekulariziranim društvima možemo s pravo ustvrditi kako su ona u svojoj slobodi i ustavnosti prihvatila religiju kao društvenu pojavu gdje je svaka religija u težnji za jednakošću i ustavnim slobodama postala ravnopravna s drugom.

Ključne riječi: Identitet, Kršćanstvo, Hrvatska, religija, sekularizacija

Abstract

Using a historical overview of the influence of Christianity on society, the paper theoretically analyzes the connection between Christianity and the Croatian social value system, as well as a comparative analysis of three decades of data related to this topic from a book that describes how international research has been conducted in Europe every ten years since 1981. . of the value system called the European Values Study or EVS. For the purposes of this paper, the statistical data of the aforementioned research from the book by Josip Baloban, Gordan Črpić and Josip Ježovita (2019) entitled "Values in Croatia from 1999 to 2018 according to the European Values

Study" will be used. When it comes to religion, there are a number of scientific considerations that emphasize how religion affects subjective well-being in different ways: religious community gives people a sense of belonging and provides an important source of social support; religion gives meaning and purpose to people's lives; and finally, faith encourages people to live a healthier lifestyle. Bearing these facts in mind, the paper will present religion through its theoretical definitions, function in society, dimensions and influence on the Croatian social context. Contemporary sociological concepts of religion in modernity will be shown, as well as the challenges of secularization and anti-secularization and why they occur. When it comes to contemporary secularized societies, we can rightly assert that in their freedom and constitutionality, they have accepted religion as a social phenomenon where each religion has become equal to the other in its emphasis on equality and constitutional freedoms.

Key Words: Identity, Christianity, Croatia, religion, secularization

Životopis mentora

Andreja Sršen docentica je na Odsjeku za sociologiju Fakulteta hrvatskih studija gdje sudjeluje u nastavi kao nositeljica na kolegijima: Politike održiva razvoja Europske unije, Europsko društvo i cjelovita ekologija, Europska unija i civilno društvo i Sociologija identiteta. Nositeljica je kolegija "Integral Ecology" na Hrvatskom katoličkom sveučilištu. Poseban znanstveni interes pokazuje na području cjelovite ekologije, socijalnog nauka Katoličke crkve, hrvatskog identiteta, održiva razvoja EU, o čemu je izlagala na nizu međunarodnih konferencija od kojih su značajniji znanstveno-stručne konferencije pod nazivom „Environment and Social Justice“ . Nositeljica je niza međunarodnih projekata te je sudjelovala na istraživačkom projektu "CRO Ludato si" na Hrvatskom katoličkom sveučilištu koji se zasniva na temeljima Papine enciklike *Laudato si*. Nositeljica je projekta "Različiti oblici zajedništva, povijesni i suvremeni prinosi povezivanja Hrvata i Katoličke crkve u Rimu" i "Europa i kultura sjećanja". Sudjeluje u nizu međunarodnih inicijativa i znanstveno-istraživačkih projekata. Dobitnica je Priznanja za znanstveni doprinos u promicanju europskih vrijednosti" od strane željezanskog biskupa Egidija Živkovića u projektu "Europa i kultura sjećanja" (2019.)

1. Uvod

Koristeći povijesni pregled utjecaja kršćanstva na društvo, u radu se teorijski analizira povezanost kršćanstva i hrvatskog društvenog vrijednosnog sustava te komparativna analiza tri desetljeća podataka vezanih uz tu tematiku iz knjige u kojoj se opisuje kako se od 1981. godine u Europi svakih desetak godina provode međunarodna istraživanja sustava vrednota pod nazivom European Values Study ili EVS. Za potrebe ovoga rada koristiti će se statistički podatci navedenog istraživanja iz knjige Josip Balobana, Gordan Črpića i Josipa Ježovite (2019.) pod naslovom „Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018. prema European Values Study“. Kada je riječ o religiji postoji niz znanstvenih promišljanja koja ističu kako religija utječe na subjektivno blagostanje na različite načine: vjerska zajednica daje ljudima osjećaj pripadnosti i pruža važan izvor društvene podrške; religija životima ljudi daje smisao i svrhu; i konačno, vjera potiče ljude na zdraviji način života. Kada je riječ o stanju u Hrvatskoj treba posebno u tom kontekstu istaknuti kako je u Hrvatskoj u državnim školama dopušteno provoditi vjersko obrazovanje u partnerstvu s vjerskim skupinama koje imaju ugovore s državom, ali pohađanje nije obvezno. Imajući ove činjenice u vidu u radu će se religija prikazati kroz njezine teorijske definice, funkciju u društvu, dimenzije i utjecaj na hrvatski društveni kontekst. Prikazati će se i suvremena sociološka poimanja religije u modernosti kao i izazovi sekularizacije i antisekularizacije te zašto do njih dolazi. U tom kontekstu povezuje se i hrvatski nacionalni identitet s njegovom religijskom odrednicom s posebnim naglaskom na ulogu Katolička crkva u Hrvata u njezinu definiranju. Društvene i religijske promjene u Hrvatskoj će biti prikazane kroz komparativne statističke analize koje su bazirane na navedenom istraživanju.

2. Cilj i svrha rada

Cilj i svrha ovog rada je proširiti znanje o religiji i njezinu utjecaju u svijetu i Hrvatskoj te kakav i koliki je utjecaj imala na Hrvatsku i kako se uklapa u vrijednosni sustav hrvatskoga društva i prikazati što sačinjava vrijednosni sustav hrvatskoga društva, što cijeni i na čemu se temelji. Najviše će tu poslužiti knjiga u kojoj se opisuje kako se od 1981. godine u Europi svakih desetak godina provode međunarodna istraživanja sustava vrednota pod nazivom European Values Study ili EVS. Za ovo poglavlje koristiti će se knjiga Josip Balobana, Gordan Črpića i Josipa Ježovite (2019.) pod naslovom „Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018. prema European Values Study“.

Također jedan od ciljeva jest upoznati čitatelje o nekim od ideja glavnih sociologa kao što su Talcott Parsons, Max Weber, Emile Durkheim i Karl Marx te iskazati njihovo poimanje religije i stava o tome koji utjecaj ima religija na društvo.

3. Religija – definicija u sociološkom kontekstu

Jedna od definicija religije koja se može primijeniti u definiciji i razumijevanju njezina sociološkog okvira je navedena u članku Siniše Zrinščaka (Zrinščak, 2008.) „*Što je religija i čemu religija: sociološki pristup*“ gdje se navodi kako postoje dva osnovna sociološka pristupa definicije religije: supstantivni i funkcionalistički. Supstantivan, prema navedenom autoru, predstavlja onaj koji proizlazi iz zajedničkih i distinktivnih elemenata.¹ Ovdje autor navodi kako u samom tumačenju što religija jest „... najočigledniji je primjer supstantivne definicije vjerovanje u nadnaravno biće te osjećaj moći i snage koji je povezan s nadnaravnim bićem“²

Naravno, odgovor je pojedinih istraživača različit, ali ova definicija jasno povlači za sobom poseban osjećaj moći koji je povezan s konceptom svetoga „...pa je vjerovanje u sveto ili poseban odnos spram svetih stvari ključan element supstantivne definicije“ (Zrinščak, 2008: 26)

Kada je riječ o pristupu religiji i religioznome identitetu, autorica Irena Musa u svom djelu „*Sociološki pristupi religiji i religijskomu identitetu*“ (Musa, 2012: 305.) objašnjava kako od početka čovječanstva, najstarija društva o kojima išta znamo, a o čijem postojanju znamo samo kroz prizmu arheoloških ostataka, su imala svoje religijske simbole i obrede. I ona, kao i mnogi autori, se slaže kako postoje različita tumačenja pojma religija, no religija kao pojam je važan dio sociološke analize kada je riječ o njezinoj funkciji u društvu. Mogli bismo s pravom ustvrditi kako je religija jedno od temeljnih pitanja sociologije jer u znanosti ne postoji jedinstveno razumijevanje religije , te važnost njezina proučavanja u sociologiji jest odgovoriti na pitanja kako ona utječe na društvo i društvena pitanja. Načelno bismo mogli reći da postoje dva stava unutar sociološkog

---

¹ Ovdje valja napomenuti kako autor navodi i brojne kritike koje se odnose na supstantivnu definiciju religije a koje se odnose na nekoliko prigovora od kojih su najznačajnija dva, gdje prvi smatra kako je ona zapadnocentrična u smislu da teško konceptualizira nezapadnjačke religije, a druga se odnosi na poteškoće koje proizlaze iz nerazumijevanja religijske prezentnosti u sadašnjosti. Vidi u: Zrinščak, 2008: 27.

²² Usp. M. McGUIRE, Religion. The Social Context, Wadsworth Publishing Company, Belmont, 1992.; I. FURSETH – P. REPSTAD, *An Introduction to the Sociology of Religion, Classical and Contemporary Perspectives*, Ashgate, Abingdon, 2006. (navedeno u: Zrinščak, S, 2008,26).

diskursa: prvi je da je religija urođena čovjeku što označava da je čovjek sam po sebi religiozno biće, a drugi stav je taj da je religija povijesno i društveno uvjetovana te je "nametnuta" čovjeku. Sagledavajući kroz povijest mogli bismo ustvrditi kako je ateizam nazočan kroz čitavu povijest čovječanstva, napose u periodu XVIII. stoljeća kada ima svoju ekspanziju, no koliko nam je povijesno poznato ateizam je uvijek bio puno rašireniji.

Kada je riječ o suvremenim sekulariziranim društvima možemo s pravom ustvrditi kako su ona u svojoj slobodi i ustavnosti prihvatila religiju kao društvenu pojavu gdje je svaka religija u težnji za jednakošću i ustavnim slobodama postala ravnopravna s drugom.

Kao društveni oblik, religija se konstantno pojavljuje u našoj povijesti kao vjerni suputnik društva i čovjeka. Religija je dio naše svakodnevnice koja oblikuje povjesna razodblja i kulture pojedine „narode i mentalitete, činjenica je naime da su stare uljudbe i civilizacije a dobrim dijelom i ove danas širom globusa bile bitno određene religijskim misaonim i etničkim sustavima vjeroispovijesti u krilu koje su se rađale i odnjihale.“ (Šimundža, 1997: 194).

3.1. Funkcija religije

Kada je riječ o funkciji religije i predstavnicima koji su raspravljali o njoj, neizostavni su: Talcott Parsons, Max Weber, Emile Durkheim i Karl Marx. Raspravljajući o funkciji religija svakako treba uvijek posebno istaknuti pristupe koji religiju svode na jedan čimbenik, gdje primjerice, Karl Marx smatra kako religiju određuju isključivo gospodarski čimbenici. On tvrdi da religija nije toliko neovisna "stvar" u društvu, nego smatra da postoje bitnije i temeljnije stvari poput ekonomskih odnosa. Marx je vjerovao da religija ima određene praktične funkcije u društvu slične funkciji opijuma kod bolesne ili ozlijeđene osobe, religija je kod tih osoba smanjila neposrednu patnju ljudi i pružila im ugodne iluzije što im je dalo snagu da prebrode sve što ih je mučilo. Marx je također religiju smatrao štetnom jer sprječava ljude da vide klasnu strukturu i ugnjetavanje oko njih, pa tako religija može spriječiti potrebnu revoluciju. Marx je mislio da će ispravno razumijevanje religije omogućiti razumijevanje cjelokupne ljudske povijesti

Pod "religija je opijum naroda" smatra se da su ljudi, odnosno narod izmislili religiju kako bi vladali, tj. manipulirali ostalim pukom, a kada se kaže "religija je opijum za narod" misli se na to da religija donosi nekakvu utjehu ili nadu te da se ljudi imaju kome obratiti za svoje probleme kako

bi znali da nisu sami. To, naravno, nije jedini način gledanja na religiju, ali može dati jedan uvid u ulogu koju religija igra u ljudskim životima.

Kada je riječ o A. Comteu treba naglasiti kako je u njegovu pristupu proučavanja religije, odnosno nastojanju da rekonstruiraju francusko društvo, obrazlagao religiju „humaniteta“ koja je zasnovana na znanstvenim spoznajama.

Novo sociološko shvaćanje religije prepoznajemo u djelima Emila Durkheima koji, uz Maxa Webera, tumači religiju u kontekstu njezine pozitivne uloge u društvu.

Emile Durkheim u svojem djelu „Elementarni oblici religijskog života“ (Durkheim, 1912.) raspravlja o metodološkom principu u kojem bi sociolog uvijek trebao shvaćati ozbiljno ljude koje promatra i istražuje, iako mu govore o stvarima koje se za njega čine neobičnim. Kao u religijskom životu, mnogo ljudi ne vjeruje u Boga, toteme, pisma, znakove te se za njih to čini nepostojeće. Durkheimova se ideja nastoji stvarati o jačini koju religija ima na ljude te radi razliku između svetog i profanog. U modernije doba ljudi ne vjeruju toliko u religije, za to su jedni od mogućih krivaca globalizacija i internet gdje se promiče (ne) vjerovanje. Ljudi vrše pritiske jedni na druge te postoji određeni broj ljudi koji vjeruju ili ne vjeruju. Postoji mnogo ljudi koji i dalje vjeruju u komad drva ili slike kojem se mole i koji za njih imaju veliku vrijednost. Iako velik broj ljudi ne vjeruje u takve stvari, kada im je teško, u trenucima slabosti ili straha, nerijetko se okrenu Bogu i molitvi. Makar, danas postoji velik broj ljudi koji ne vjeruju u Crkvu, ali vjeruju u Boga i mole se redovno te misle kako su takva mjesta samo pokriće za krađu, tj. uzimanje donacija za vlastite potrebe. Totemizam danas nije toliko prisutan, ali postoje drugi oblici „totemizma“ kao amajlije koji osobe nose, ali ne vjeruju u neke nadprirodne moći nego ju jednostavno nose zbog sreće i osjećaja sigurnosti ili ljubavi za koju vjeruju da joj daje. Max Weber je svoju ideologiju religije vršio preko njegovog djela „Protestantska etika i duh kapitalizma“ (1905.) i smatrao da je protestantizam bio pokretač kapitalizma. Prvo, katolicizam i pravoslavlje postavili su mnoge posrednike između Boga i čovjeka, tek protestantizam (ukinuo posredovanje između čovjeka i Boga) racionalizaciju svijeta podiže na višu razinu etičke odgovornosti. Protestantska etika potiče kapitalistički tip poduzetništva koji dovodi do (materijalnog) uspjeha kroz racionalizaciju života i poslovanja. Protestantizam propovijeda duhovnost koja je okrenuta svijetu, a ne bježi od njega, pa se zato na Zapadu tako temeljito razvio proces racionalizacije, nadahnut biblijskim shvaćanjem Boga kao stvoritelja i suca i čovjeka kao gospodara obesvećene prirode. Uz islam, Weber je vjerovao da je Bog sve odredio, hinduizam je vjerovao da zaštita kastinskog sustava sprječava

individualni napredak i zaključio da je tek protestantizam počeo čovjeka smatrati kreatorom sudbine. Talcott Parsons je također iznimno bitan za razumijevanje religije i društva te on na društvo gleda kao na tip društvenog sistema koji postiže najviši stupanj samodovoljnosti u odnosu na svoja okružja, a drugi sistemi djelovanja su njegova okružja. Parsons (Parsons,1951.) nalaže da je to u suprotnosti sa shvaćanjem društva kao sastavljenog od konkretnih jedinki u kojem bi drugi sistemi djelovanja bili njegove sastavnice. Talcott Parsons utemeljio je funkcionalističku teoriju u sociologiji. Kombinirao je kliničku psihologiju i socijalnu antropologiju kako bi stvorio teoriju temeljenu na ulogama o tome kako pojedinci doprinose društvu služeći i obavljajući korisne funkcije. Parsons vidi religiju kao dio sociokulturalnog podsustava, a religijska uvjerenja daju smjernice za ljudsko ponašanje, što rezultira specifičnijim skupom normi prema kojima bi se ljudi trebali ponašati. Prema Parsonsu, religijska uvjerenja daju skup vrijednosti ili općih principa koji čine temelj konsenzusa vrijednosti. Talcott Parsons u religiji vidi vrijednost kojoj je primarni cilj da pomogne ljudima koji imaju nekakve nepogodnosti u svojim životima, a to prikazuje kroz tri načina. Prvo, u nekim slučajevima ljude šokiraju događaji koji su potpuno neočekivani i imaju negativne posljedice, a najtipičniji primjer je prerana smrt. U ovom slučaju, religija može pomoći ljudima da razumiju ove događaje i vrata se normalnim obrascima života.

Drugo, u nekim aspektima svakodnevnog života ljudi ulažu puno vremena i energije da postignu određeni ishod, ali još uvijek postoji neizvjesnost oko ishoda. U ovom slučaju, dobar primjer je poljoprivreda gdje se tjedni ili čak mjeseci u godini troše na sadnju i brigu o usjevima, a na kraju postoji mogućnost da cijela žetva bude uništena sušom ili bolešću. U ovom slučaju, religijsko uvjerenje daje objašnjenje za katastrofalni ishod, pomaže ljudima da se nose s mogućim poteškoćama i pomaže ljudima da povrate povjerenje u svoje početne napore unatoč katastrofalnom ishodu. Treća funkcija religije je pomoći pojedincima da razumiju konfliktna iskustva. Možda je najbolji primjer za to da religija pomaže ljudima da shvate nepravdu onih koji zarađuju na nemoralu kao primjerice: kršćanstvo kaže da će ti ljudi biti kažnjeni u zagrobnom životu, odlaskom u čistilište ili pakao, dok oni koji se u ovom životu dovoljno napate, biti nagrađeni za marljivost. Dakle, religija pomaže ljudima da se prilagode svjetovnim iskustvima raznih nejednakosti i nepravdi kako bi ponovno održali sklad.

3.2. Elementi religije

Prema mišljenju jednog od najvažnijih sociologa koji je raspravljao o elementima religije Emmilu Durkheimu on ističe razlikovanje svetih i profanih stvari, pojam duše, duha, mitske ličnosti, nacionalnog pa čak i internacionalnog božanstva, negativni kult s asketskim običajima koji su njegov krajnji oblik, oblik pridonosa darova pričesti, imitativni, komemorativni i obredi pokore. Sukladno njegovu mišljenju religijska vjerovanja počivaju na određenu iskustvu čija demonstrativna vrijednost nije, u određenom smislu manja, od vrijednosti znanstvenih pokusa, premda je drukčija. U Durkheimovoj teoriji pojavile su se i religiozne sile, koje je on smatrao čovjekovim moralnim silama, budući da kolektivni osjećaji mogu steći samosvijest samo ako su fiksirani na vanjske objekte, pa čak ni same religiozne sile ne mogu nastati a da u sebi ne nose neke karakteristike vrijeme pojavljivanja. Osnovni elementi koji ih stvaraju posuđeni su iz svijesti. Religiju prvenstveno vidi iz idealističke perspektive i vidi je kao proizvoljno pojednostavljene stvari. Ne postoje fizička ili moralna čudovišta, nema poroka ili zla koji se ne mogu obožavati. Postoje bogovi krađe i lukavstva, požude i rata, bolesti i smrti. Samo kršćanstvo, koliko god uzvišeno bilo njegovo poimanje božanstva, prisiljeno je napraviti mjesta u svojoj mitologiji za zle duhove. U svojim teorijama dotakao se i kultova te smatra kako postojanje individualnih kultova ne implicira ništa što proturječi ili komplicira sociološko objašnjenje religije. Religijske sile kojima se ti kultovi obraćaju samo su individualizirani oblici kolektivnih sila. Što vrijedi za religijski univerzalizam, vrijedi i za religijski individualizam, prema Durkheimu. Nastaju sekundarna religijska bića: svaki pojedinac ima svoja načinjena na svoju sliku i priliku, dio su intimnog života, čvrsto povezana s njegovom sudbinom. To su duša, predak zaštitnik, individualni totem itd.

Kada je riječ o Talcottu Parsons, valja naglasiti kako je on društvo promatrao kao međusobno povezani sustav gdje se struktura sustava društvenog djelovanja sastoji od društvenih sustava, kultura, osobnosti i organizama. Zašto je najvažniji kulturni sustav gdje upravo religija kao njegov podsustav ima važno značenje? Kultura ima izuzetno važne funkcije za spremanje obrazaca, modificiranje i održavanje obrazaca normativnog poretka. Zajedničke simboličke kodove daje upravo kultura koja nam omogućuje da objasnimo i pokušamo predvidjeti ponašanje ostalih članova društva, što je izuzetno važno za definiciju uloge i funkcije religije u društvenom kontekstu. Kada je riječ o suvremenom sociološkom poimanju religije u modernosti treba navesti nekoliko autora koji su dali svoj obol u poimanju i definiranju religije unutar sociološkog diskursa.

Autora kojeg svakako treba spomenuti je Sigmund Freud koji je svoju psihoanalitičku teoriju primijenio na religiju.³ Naime, Freud iskazuje teoriju kako, prema psihoanalizi, vjera u Boga nije ništa drugo do vjera u oca koji projicira naše potrebe. Gjergji Lush (1997.) objašnjava kako bi vjera po ovim stavovima bila:“ »psihološka invencija društva«, kako se izražava sam Freud, osnovana na osjećaju krivnje (Edipov kompleks) i na potrebi obrane. Budući da nismo sposobni priznati i podnositi naše slabosti, ne želeći se predati pred osjećajem krivnje, pred poteškoćama prirode i društva, čovjek bježi u infantilnu regresiju, projektirajući u Boga svoje potrebe obrane i sigurnosti. Iz takve situacije proistječe i snaga religije, tj. iz vruće želje za nekim izvorom snage, koji prema Freudu nije ništa drugo nego izvor iluzija.“

3.3. Sekularizacija

Njemačka klasična sociologija XX. Stoljeća je prva počela sustavnije definirati pojam sekularizacije. Iako neki sociolozi poput Maxa Webera ne koriste taj termin, ipak je rad ovog klasika u sociologiji itekako usmjeren prema toj temi. Kada je riječ o povijesnom kontekstu sekularizacije treba naglasiti kako „u povijesnom kontekstu, od kraja XVIII. do sredine XIX. stoljeća gotovo su svi mislioci prosvjetiteljstva očekivali da će religija nestati u XX. stoljeću“ (Kovačević, 2021: 174).

Pojam sekularizacija je u početku uporabe imao je pravno značenje oduzimanja Crkvenih dobara od strane države. Sekularizacija je značila na religijskom području otprilike ono što je teorija modernizacije u sociološkim teorijama. Kasnije pojam sekularizacije poprima i kulturološko značenje, gubljenja društvene relevantnosti religije za društvo. Svoj najveći vrhunac sekularizacija je imala negdje do konca 60-ih godina prošloga stoljeća. I pretpostavljalo se da je činjenica “što je sekularizacije više to je religije manje”. Riječ je o svojevrsnom društvenom konstrukturu jer sekularizacija napreduje od ljudskih tvorevina i izuma koje su nas "natjerale" na sekularizaciju. Ima mnogo faktora zašto sekularizacija napreduje, jedan od njih je sama populacija, što nas je više, to postoji više ljudi koji se odvajaju od Crkve, ali jedan od glavnih krivaca za to je: globalizacija, odnosno modernizacija koja nam je donijela svu tu silnu tehnologiju gdje moćnici kroz medije mogu "manipulirati" drugima te nametati svoje stavove i mišljenja.

---

³ Važno je ovdje istaknuti kako su psiholozi u XX. stoljeću ljudsku dušu učinili posebnim predmetom svoga proučavanja gdje se posebno istaknuo S. Freud koji je mnogo preuzeo iz evolucijske antropologije.

S obzirom na količinu modernih "influencera" i količine djece koje ih prate, vjeruju u sve što ovi kažu te su im glavni, ako ne i jedini uzor. Starija populacija još i dalje stoji pri svome, ne daju se odmaknuti od Crkve jer je to često i jedino što imaju, Crkva daje mir, religija daje snagu.

Sociolog Stipe Tadić navodi kako prelaskom iz srednjovjekovlja i feudalnog sakraliziranog društvenog uređenja u moderno društvo, religija sve više gubi ne samo središnje značenje nego i mjesta na gotovo svim područjima od kulture i znanosti do etike i obrazovanja (Tadić, 2007: 21-25). Od kasnih 60-ih pa do danas traje revitalizacija religije. Odnosno dolazi do pojavka različitih i raznorodnih religijskih pokreta istočnjačke i zapadnjačke provenijencije, dolazi do revitalizacije već etabliranih religijskih zajednica, a u Katoličkoj Crkvi buja i raste vrlo intenzivan religiozan život u smislu stvaranja novih crkvenih pokreta.

4. Identitet

Identitet u sociološkom poimanju je tijekom posljednja dva desetljeća postao jedno od privilegiranih područja intelektualnih rasprava gdje ga susrećemo, ne samo u sociološkim, nego i u psihološkim, antropološkim, povijesnim i filozofskim raspravama što govori o njegovu značenju za „refleksivno društvo“ današnjice. Kako navodi Nikodem Krunoslav u svojem članku „Religijski identitet u Hrvatskoj- dimenzije religijskog identiteta i socio-ekološke orijentacije“ (Nikodem, 2004) pojam identiteta ima dva temeljna značenja: potpunu istovjetnost i razlikovanje, a takav pojam određenja pokazuje dva odnosa usporedbe između stvari i pojedinaca, a to su sličnost i različitost. Svaki identitet je nekim dijelom društvena pojava i sastavnica društvenog života. Društveni identitet prema navedenom autoru daje nam razumijevanje onoga tko smo i tko su drugi ljudi, te recipročno, razumijevanje drugih ljudi toga tko su oni i drugi, te je taj odnos uvijek odnos unutarnjeg i vanjskog. Prema mnogim autorima koji se u sociologiji bave identitetom sam pojam identiteta se uglavnom odnosi na pripadanje, odnosno na ono što svaki pojedinac ima zajedničko s drugim ljudima i one inačice po kojima se on od istih razlikuje. Sam identitet je uvjetovan društvenim odnosima te ga životne i društvene situacije pretvaraju u finalnu verziju tog identiteta. Kada se govori o takvom pristupu Bradley (1966.) razlikuje osobni i društveni identitet te u svojoj knjizi „Fractured Identities: Changing Patterns of Inequality“ kojeg definira kao osobni identitet koji se odnosi na konstrukciju jastva, na naš osjećaj samih sebe kao jedinstvenih pojedinaca, te na našu samopercepciju i mišljenje o tome kako nas drugi vide. Društveni identitet se u tome kontekstu odnosi na način kojim se pojedinci pozicioniraju unutar društva u kojem žive. (Bradley, 1996). U

svojoj knjizi Bradley također predlaže tri stupnja društvenog identiteta: aktivni, pasivni i polarizirani. „Pasivni identiteti su potencijalni identiteti koji proizlaze iz skupa odnosa u koje su pojedinci uključeni (klasa, spol, etnicitet i sl.). Pojedinci ih obično nisu svjesni i ne određuju se kroz njih, osim kada određene društvene okolnosti probude svijest o takvom načinu identifikacije. Tada dolati do aktivnih identiteta koji čine temelj djelovanja. Međutim, oni su nestalni, kratkotrajni. Ako postanu trajni, odnosno ukoliko se pojedinci stalno određuju tim identitetima, onda je riječ o politiziranim identitetima“ (Bradley, 1996: 24). Kod sociologa Rade Kalanja (2007, 2003) u svezi teme teoretskih pristupa koncepcije identiteta, pronalazimo pojmove o kojima on raspravlja, odnosno, o „esencijalizmu“ i „antiesencijalizmu“ ili „objektivizmu“ i „subjektivizmu“ te navodi kako: „prvo stajalište karakterizira određivanje identiteta s pomoću kriterija koji se smatraju objektivnima (zajedničko porijeklo, jezik, kultura, religija, teritorij). Identitet se unutar sociološkoga diskursa promatra kao univerzalan i nepromjenjiv, kao nešto što pojedinac mora prihvatiti ako ne želi ostati „izvan“. Drugo stajalište postavlja identitet kao diskurzivnu konstrukciju, promjenjivog značenja s obzirom na promjene mjesta i vremena (Kalanj, 2007, 2003).

5. Kršćanski identitet i sustav vrijednosti u Hrvatskom društvu

Od 1981. godine u Europi se svakih desetak godina provode međunarodna istraživanja sustava vrednota pod nazivom European Values Study ili EVS. Za ovo poglavlje koristiti će se statistički podatci iz knjige Josip Balobana, Gordan Črpića i Josipa Ježovite pod naslovom „Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018. prema European Values Study“. U knjizi, istraživanja prikazuju nekoliko bitnih za život područja europskog pojedinca, ali i suvremenih europskih društava. Istraživanja se baziraju na određene vrednote kao što su: religija, obitelj i brak, uloga žene u društvu, povjerenje u institucije, slobodno vrijeme i slično.

Pregledavajući metodologiju istraživanja u spomenutoj knjizi, ciljanju populaciju su činili svi stanovnici stariji od 18 godina koji su za vrijeme provođenja istraživanja imali boravište ili prebivalište u Hrvatskoj, bez uslova jesu li hrvatski državljani ili nisu. Uzorak je bio 162 općine u Hrvatskoj, a odabrano je 25 kućanstava slučajnim izborom iz svake općine, za to je korištena metoda slučajnog hoda. Ukupan broj ispitanih bio je 1488. Što se tiče provedbe anketiranja, ono je bilo provedeno u razdoblju od 15.10.2017. do 1.2.2018. godine. Sam upitnik sadržavao je 111

pitanja sa 282 varijable i ta pitanja su identično pratila pitanja korištena u upitnicima European Values Study 1999. i 2008. godine tako da je moguća komparativna analiza s prethodnim valovima. Kada je riječ o „važnosti različitih dimenzija životnih stvarnosti“ u istraživanju segmentni koji su to određivali bili su: obitelj, prijatelji i poznanici, slobodno vrijeme, posao, religija i politika.

Graf 1. Važnost različitih dimenzija životnih stvarnosti (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.))

Ispitanicima su „obitelj“ sa 99% i „prijatelji i poznanici“ sa 96% najvažniji segment u životu. Sljedeći segment je „slobodno vrijeme“ sa 92%, „posao“ sa 90%, „religija“ sa 65% i samo je 23% ispitanika odgovorilo da im je politika važna u životu.

Istraživanje je obuhvatilo spol i dobne skupine te se mogu uvidjeti veće i manje oscilacije, pogotovo kada su u pitanju religija i politika, kako je prikazano u grafu 2.

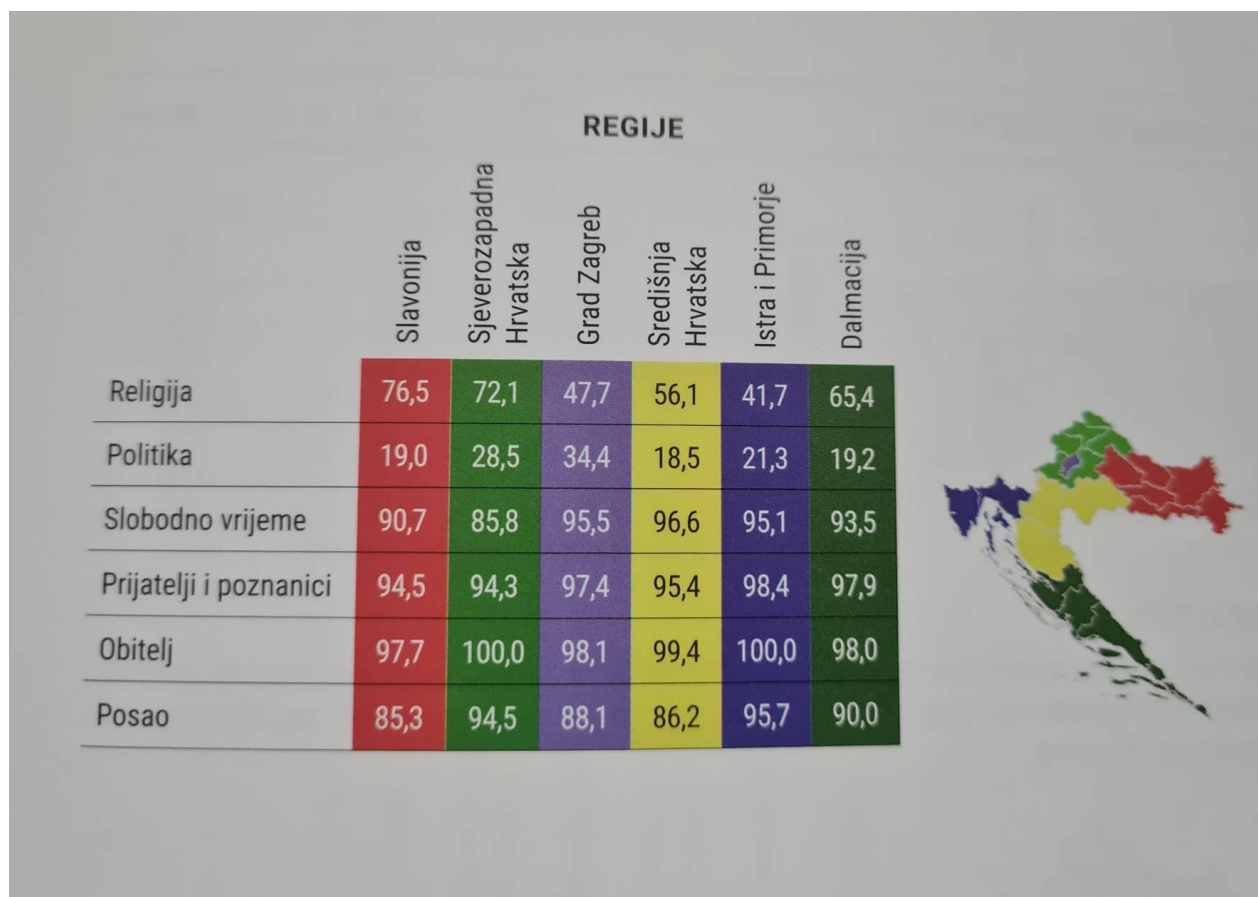
	SPOL		DOBNE SKUPINE				
	Muškarci	Žene	18-30	31-45	46-55	56-70	71 plus
Religija	53,5	75,0	62,7	51,4	65,4	68,8	72,7
Politika	24,4	22,2	19,3	16,7	20,5	26,8	29,2
Slobodno vrijeme	90,2	92,9	96,5	92,8	92,2	88,5	91,8
Prijatelji i poznanici	94,3	97,2	95,5	95,5	99,1	95,3	94,6
Obitelj	97,7	99,6	99,0	98,3	97,7	99,4	98,6
Posao	90,1	89,6	94,0	93,4	91,6	91,2	79,8

Graf 2. Spol i dobne skupine (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.))

Rezultati pokazuju kako su religiji posvećene žene sa 75% mnogo više nego muškarci sa 53,5%. Politika više zanima muškarce (24,4%), ali nije velika razlika u odnosu na žene (22,2%). Slobodno vrijeme je više važnije ženama (92,9%) nego muškarcima (90,2%). Prijatelje i poznanike više cijene žene (97,2%) nego muškarci (94,3%). Obitelj je u obje kategorije prvi vrhu no žene su blizu maksimale sa 99,6% nego muškarci sa 97,7%. Posao se minimalno razlikuje u ovoj kategoriji gdje je muškarcima posao malo važniji (90,1%) nego ženama (89,6%).

Razlike u dobnim skupinama su također najvidljivije u segmentima religije i politike. Postotak ispitanika kojima je religija važna u dobnoj skupini od 18-30 je 62,7%, od 31-45 je 51,4%, od 46-55 je 65,4%, od 56-70 je 68,8% i od 71 na dalje je 72,7. Tu možemo vidjeti da što je populacija starija do je privrženija religiji. Što se tiče politike, možemo isto reći, samo u obrnutom smjeru jer dobnu skupinu od 18-30 politiku zanima 19,3%, dobnoj skupini od 31-45 politika je važna samo 16,7%, 46-55 raste na 20,5%, od 56-70 raste na 26,8% i najveća je u dobnoj skupini od 71 godina na dalje i iznosi 29,2%. U ostalim segmentima nema prevelike razlike osim u segmentu „posao“ gdje je za više od 10% manje važnosti populaciji starijoj od 71 godine.

Sljedeći graf (Graf 3) prikazuje segmente koji se odnose na regije.

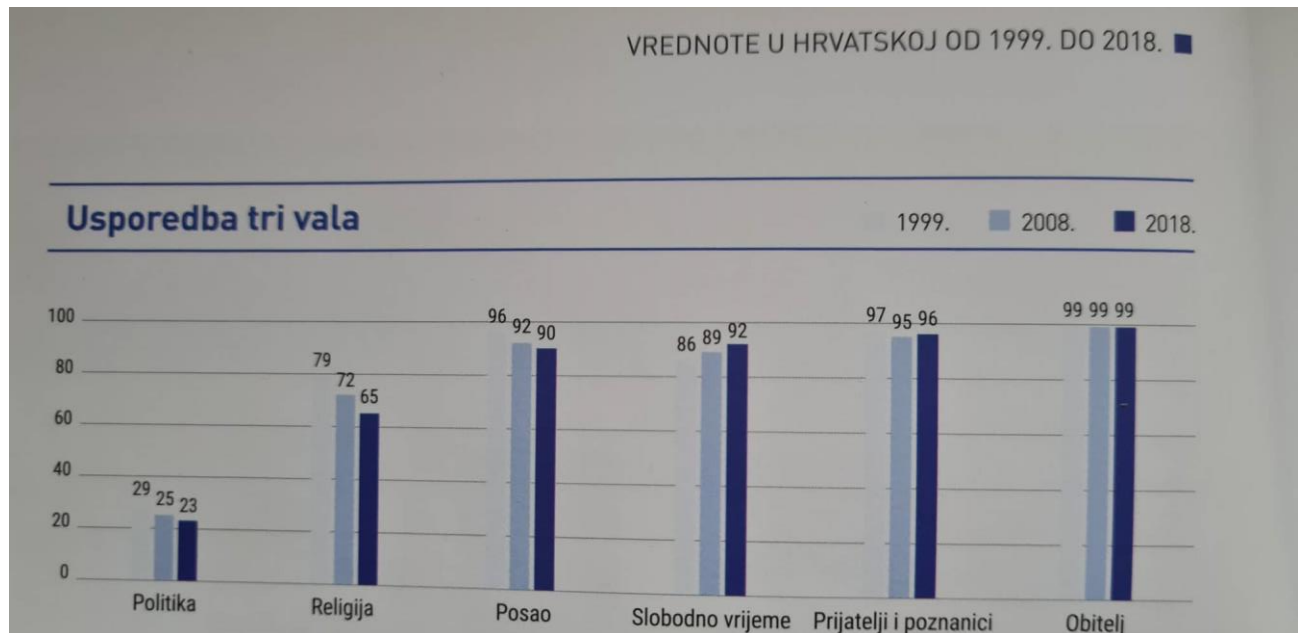

Graf 3. Regije (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.))

U provedenom istraživanju, u kategorijom „regije“ spadaju isti segmenti, no uzimaju se u obzir i sljedeće regije: Slavonija, sjeverozapadna Hrvatska, Grad Zagreb, središnja Hrvatska, Istra i Primorje i Dalmacija. Ovdje podosta variraju segmenti osim „obitelj“ i „prijatelji i poznanici“. Religija je najvažnija Slavoncima (76,5%), zatim sjeverozapadnoj Hrvatskoj (72,1%), sljedeća je Dalmacija (65,4%), zatim središnja Hrvatska (56,1%), zatim najmnogoljudniji Grad Zagreb (47,7%) te drastično niža Istra i Primorje (41,7%). Što se politike tiče, najizraženija je u Gradu Zagrebu (34,4%), zatim u sjeverozapadnoj Hrvatskoj (28,5%), zatim dosta niža Istra i Primorje (21,3%), zatim Dalmacija (19,2%), pa Slavonija (19%) i središnja Hrvatska (18,5%). Slobodno vrijeme ne varira mnogo i najvažnije je u središnjoj Hrvatskoj (96,6%), a najniže u sjeverozapadnoj Hrvatskoj (85,8%). Segment „posao“ varira podosta od regije do regije. Najveći postotak ispitanika kojima je važan posao se nalazi u Istri i Primorju (95,7%), zatim u sjeverozapadnoj Hrvatskoj

(94,5%), pa u Dalmaciji (90%), onda u Zagrebu (88,1%), zatim u središnjoj Hrvatskoj (86,2%) i na kraju u Slavoniji (85,3%).

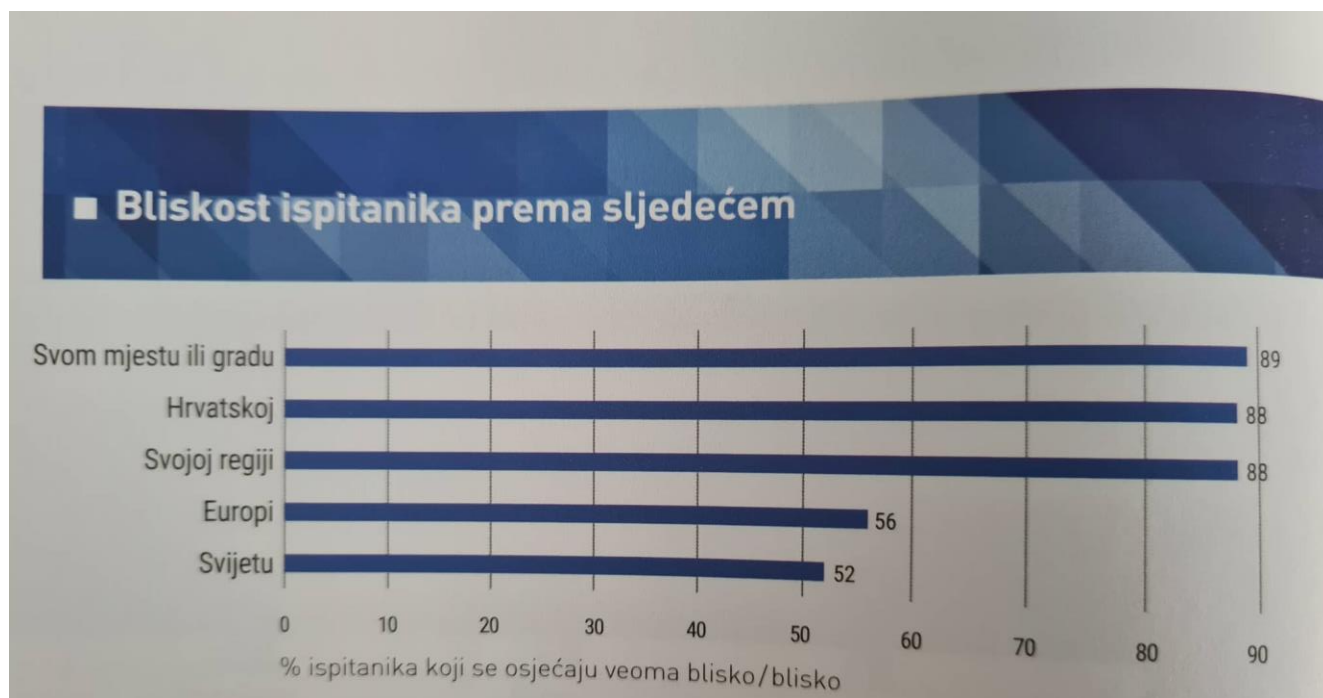
Sljedeće na redu je „usporedba tri vala“

Graf 4. Usporedba tri vala (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.))

Usporede li se dobiveni rezultati u razdoblju od 1999. do 2018. godine, kako je prikazano u grafu 4, vidljivo je da su ispitanicima politika, religija i djelomično posao sve manje i manje važni u životu. Vidi se i porast važnosti slobodnog vremena, dok je obitelj nepromjenjivo najvažnija.

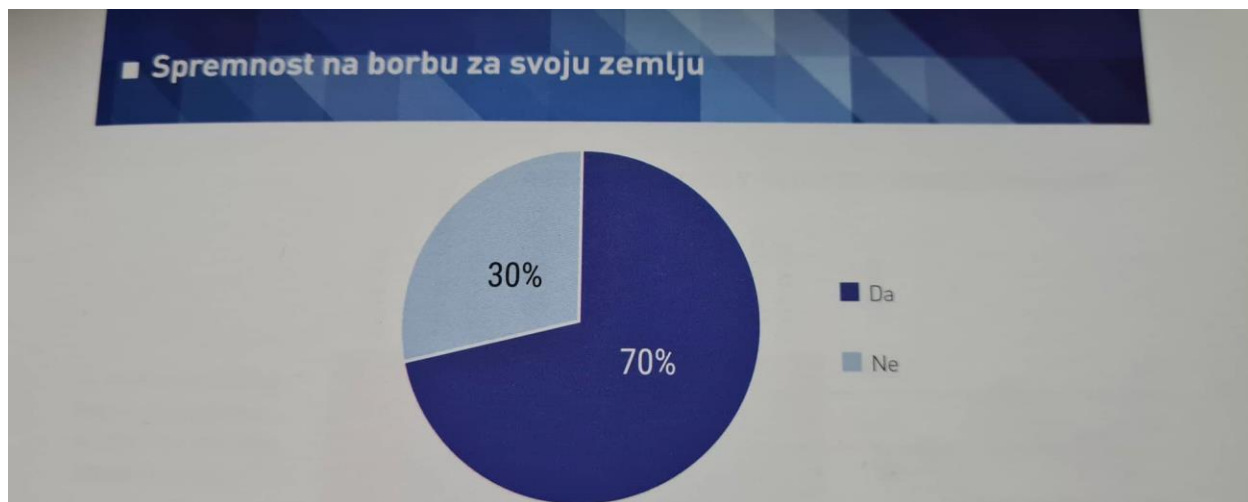
Istraživanje prikazuje novi pregled „solidarnost, pravednost i socijalna osjetljivost“ gdje se na početku prikazuje „bliskost ispitanika prema sljedećem“, kako je prikazano u grafu 5.

Graf 5. Bliskost ispitanika prema sljedećem (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.))

U ovom dijelu istraživanja posebno je dana pozornost na sljedeće segmente: bliskost svom mjestu ili gradu, bliskost Hrvatskoj, svojoj regiji, Europi i svijetu. Najveći postotak bliskosti ispitanika se osjeća u svom mjestu ili gradu (89%), u Hrvatskoj i svojoj regiji jedan postotak (88%), zatim mnogo manje u Europi (56%) i najmanje u svijetu (52%).

Posebna zanimljivost ovih rezultata, koji su prikazani u grafu 6, jest ta da je Domovinski rat koji je bio završio te je uvelike utjecao na odgovore.

Graf 6. Spremnost na borbu za svoju zemlju (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.)

U ovom primjeru 70% ispitanika je izjasnilo spremnost na borbu za svoju zemlju, dok je 30% izjasnilo nespremnost.

Prema navedenom istraživanju, veću ulogu u rezultatima igra i spol jer su inače muškarci ti koji idu u ratove i brane svoju domovinu. Rezultati nam pokazuju da je 75,3% muškaraca spremno na borbu za svoju zemlju, dok 24,7% nije spremno. Žene također pokazuju veliku spremnost na borbu za svoju domovinu sa 65,9%.

	SPOL		DOBNE SKUPINE				
	Muškarci	Žene	18-30	31-45	46-55	56-70	71 plus
Da	75,3	65,9	63,4	64,2	78,2	73,3	70,4
Ne	24,7	34,1	36,6	35,8	21,8	26,7	29,6

Graf 7. Spol i dobne skupine (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.))

Razmatrajući uloge dobnih skupina u pitanju spremnosti na borbu za svoju zemlju, najveći postotak spremnosti iskazuju ispitanici dobnih skupina između 46-55 godina starosti (78,2%), zatim ispitanici dobnih skupina između 56-70 godina starosti (73,3%), zatim ispitanici iznad 71 godinu starosti (70,4%), pa mlađe skupine između 31-45 godina starosti (64,2%) te najmlađi i najmanji postotak spremnosti je od ispitanika između 18-30 godina starosti (63,4%).

Dobiveni rezultati pokazuju spremnost na borbu za svoju domovinu s obzirom na regije i dijele se na: Slavoniju, sjeverozapadnu Hrvatsku, Grad Zagreb, središnja Hrvatska, Istra i Primorje i Dalmacija, kako je prikazano u grafu 8.

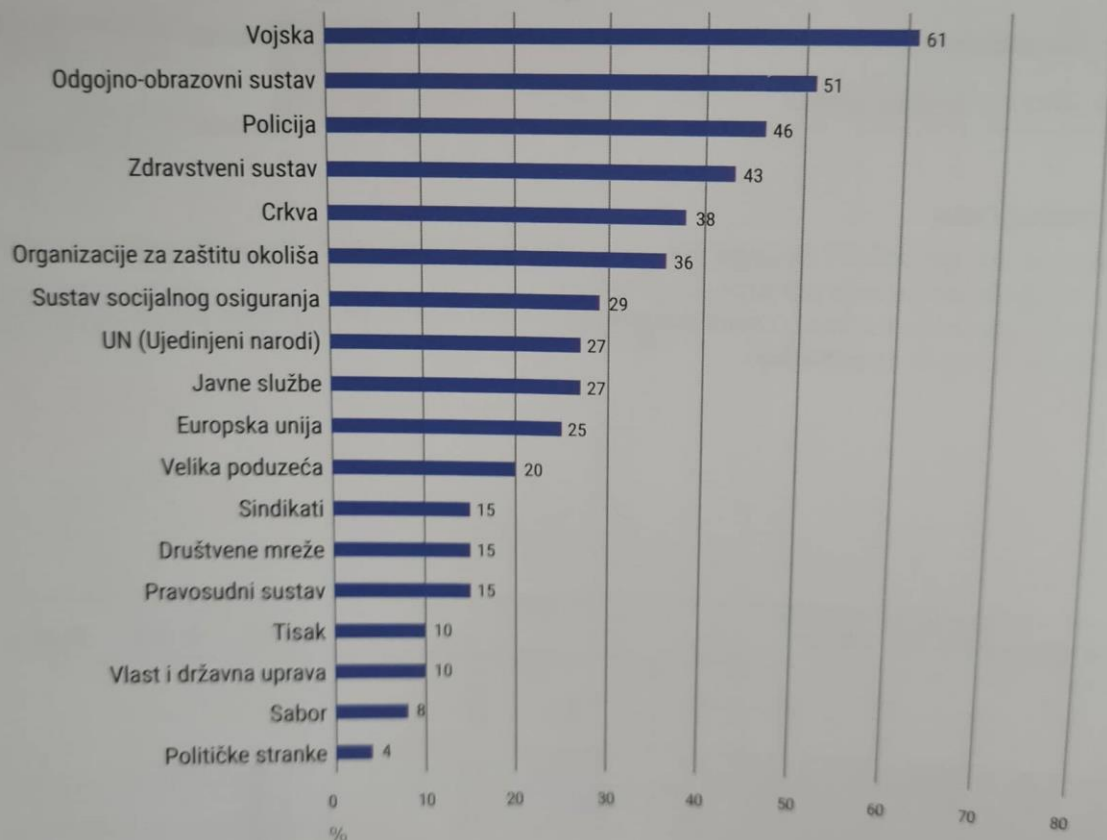
Graf 8. Regije (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.)

Rezultati variraju od regije do regije i najveću spremnost na borbu za svoju domovinu pokazuje središnja Hrvatska (87,6%), zatim Dalmacija (73,6%), pa sjeverozapadnoj Hrvatskoj (73,5%), sljedeća je Slavonija (68,3%), zatim Grad Zagreb (53,5%) i zadnja Istra i Primorje (47,3%).

5.1. Društvene i religijske promjene u Hrvatskoj

Nepovjerenje hrvatskih građana u institucije i vlast je nešto što je kontinuirano prisutno u Hrvatskom društvu. Institucije koje su uzete u obzir u ovim rezultatima istraživanja su: vojska, odgojno-obrazovni sustav, policija, zdravstveni sustav, Crkva, organizacije za zaštitu okoliša, sustav socijalnog osiguranja, UN (Ujedinjeni narodi), javne službe, Europska unija, velika poduzeća, sindikati, društvene mreže, pravosudni sustav, tisak, vlast i državna uprava, sabor i političke stranke, kako je prikazano u grafu 9.

■ Povjerenje u određene institucije

Graf 9. Povjerenje u određene institucije (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.))

Dobiveni rezultati prikazuju kako institucija u koju ispitanici imaju najveće povjerenje je vojska (61%), na drugom mjestu je odgojno-obrazovni sustav (51%), zatim policija (46%), pa zdravstveni sustav (43%), Crkva (38%), organizacije za zaštitu okoliša (36%), sustav socijalnog osiguranja (29%), UN (Ujedinjeni narodi) (27%), javne službe (27%), Europska unija (25%), velika poduzeća (20%), sindikati (15%), društvene mreže (15%), pravosudni sustav (15%), tisak (10%), vlast i državna uprava (10%), sabor (8%) i najmanje u političke stranke (4%).

U sljedećem grafu prikazane su razlike u spolu i dobnoj skupini te kakvo je povjerenje u određene institucije u odnosu na spol i godine.

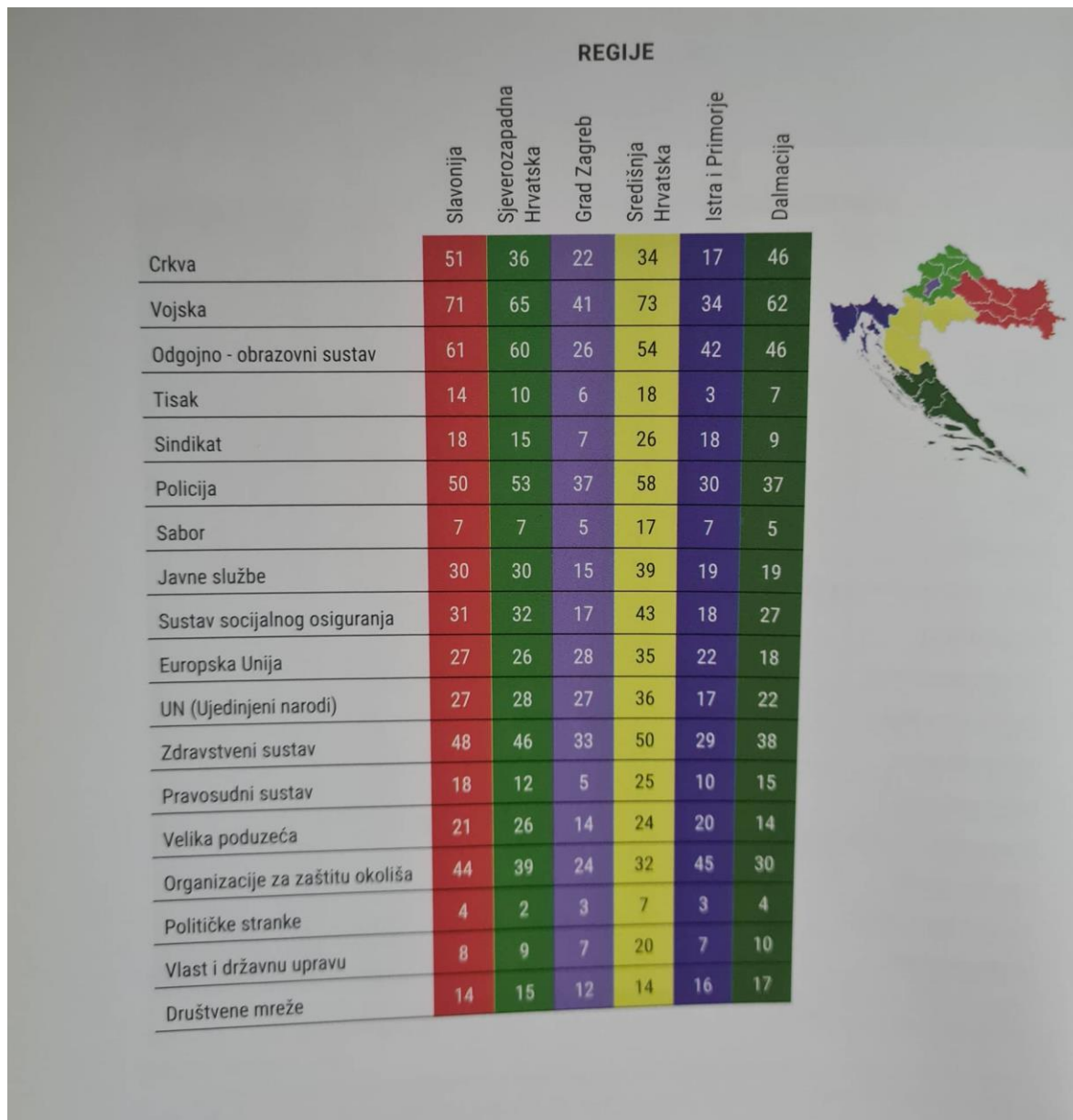
	SPOL		DOBNE SKUPINE				
	Muškarci	Žene	18-30	31-45	46-55	56-70	71 plus
Crkva	31,8	44,4	44,7	31,7	35,6	38,0	43,2
Vojska	58,5	63,7	61,3	55,5	60,5	62,0	66,3
Odgojno - obrazovni sustav	44,5	57,4	46,7	48,3	45,2	52,0	60,9
Tisak	9,9	10,9	7,5	7,6	11,4	9,3	16,0
Sindikati	14,9	15,4	10,1	12,7	16,3	14,4	21,5
Policija	40,9	50,5	36,5	38,7	44,1	48,1	57,8
Sabor	7,3	7,6	8,0	3,4	7,7	7,6	10,9
Javne službe	23,7	29,0	27,6	21,9	23,6	24,2	36,1
Sustav socijalnog osiguranja	28,1	30,4	30,7	21,6	24,1	32,0	25,7
Europska Unija	26,9	24,2	25,5	24,9	24,5	21,0	34,0
UN (Ujedinjeni narodi)	28,8	24,7	30,7	24,2	22,7	21,9	37,2
Zdravstveni sustav	44,8	40,7	52,5	32,4	39,7	39,4	54,1
Pravosudni sustav	13,0	16,0	18,0	15,1	11,4	11,0	19,7
Velika poduzeća	23,4	17,6	23,6	21,2	20,5	16,8	23,1
Organizacije za zaštitu okoliša	35,9	36,8	43,0	34,9	38,4	31,6	39,1
Političke stranke	2,6	5,0	3,5	3,1	3,2	2,5	7,5
Vlast i državnu upravu	9,7	10,3	6,0	7,5	9,0	9,3	16,7
Društvene mreže	19,1	11,2	21,0	18,2	16,4	13,0	9,5

Graf 10. Spol i dobne skupine (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019).)

Rezultati istraživanja su pokazala da žene u globalu imaju veće povjerenje te tako žene imaju veći postotak povjerenja u Crkvu (44,4%), za razliku od muškaraca (31,8%). Žene isto tako imaju veće povjerenje u vojsku (63,7%) nego muškarci (58,5%). Malo veća razlika je u odgojno-obrazovnom

sustavu gdje žene imaju veće povjerenje (57,4%) nego muškarci (44,5%). U tiskovni medij oba spola imaju mali postotak povjerenja, muškarci imaju 9,9%, a žene 10,9%. Slična stvar je sa sindikatima u koji također žene imaju veći postotak povjerenja (15,4%) nego muškarci (14,9%). Zanimljiva činjenica je da žene (50,5%) imaju veće povjerenje u policiju za skoro 10% nego muškarci (40,9%). Minimalan postotak povjerenja u sabor sa strane oba spola, muškarci sa 7,3%, a žene sa 7,6%. Žene imaju veći postotak povjerenja u javne službe (29%) nego muškarci (23,7%). Muškarci imaju manji postotak povjerenja u sustav socijalnog osiguranja (28,1%) nego žene (30,4%). U Europsku uniju više povjerenja imaju muškarci (26,9%) nego žene (24,2%). Situacija je slična i za postotak povjerenja u Ujedinjene narode gdje muškarci imaju veći postotak (28,8%) nego žene (24,7%). Muškarci imaju veći postotak povjerenja u zdravstveni sustav (44,8%) nego žene (40,7%). Generalno gledano, muškarci imaju manji postotak povjerenja u određene institucije od žena. Prema rezultatima, žene u mnogo većoj mjeri vjeruju Crkvi, dok muškarci imaju veći postotak povjerenja u društvene mreže i velika poduzeća. Što se tiče dobnih skupina, najveće povjerenje u Crkvu ima populacija između 18-30 godina (44,7%), a najmanje populacija između 31-45 (31,7%). Kada je u pitanju vojska, najveći postotak povjerenja ima starija populacija iznad 71 godinu starosti (66,3%), a najmanje populacija između 31-45 (55,5%). U odgojno-obrazovni sustav najveće povjerenje ima također starija populacija iznad 71 godinu starosti (60,9%), a najmanje populacija između 46-55 (45,2%). Što se tiče policije, najveće povjerenje ima starija populacija iznad 71 godinu starosti (57,8%), a najmanje populacija između 18-30 godina (36,5%). U zdravstveni sustav najveće povjerenje ima populacija iznad 71 godine starosti (54,1%), a najmanje populacija između 31-45 (32,4%). Najveće povjerenje u organizaciju za zaštitu okoliša ima populacija između 18-30 godina starosti (43%), a najmanje populacija između 51-70 godina starosti (31,6%). Kada sve uzmemo u obzir, najveći postotak povjerenja u Crkvu imaju najmlađi i najstariji ispitanici, dok u vlast, državnu upravu i političke stranke najveće povjerenje imaju ispitanici u starijim dobnim skupinama.

U istraživanoj tematici pod kategorijom „regije“ spadaju iste institucije, no uzimaju se u obzir i sljedeće regije: Slavonija, sjeverozapadna Hrvatska, Grad Zagreb, središnja Hrvatska, Istra i Primorje i Dalmacija, kako je navedeno u grafu 11.

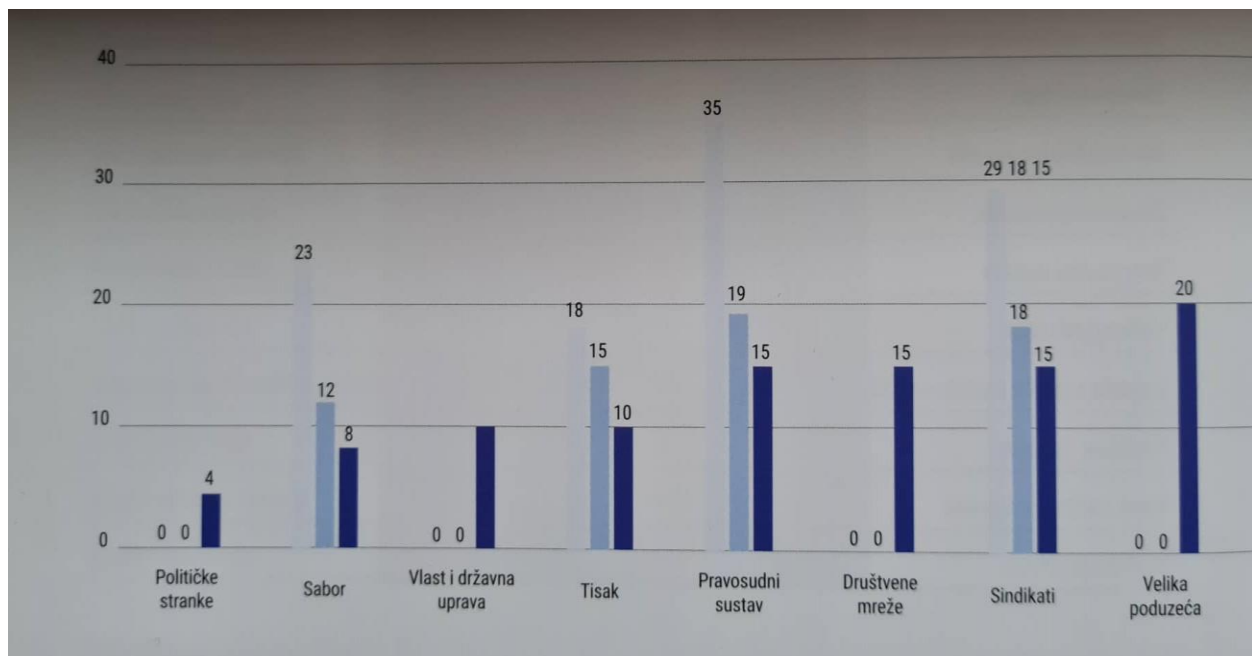

Graf 11. Regije (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.))

Regija koja ima najveće povjerenje u Crkvu jest Slavonija (51%), a najmanje u Istri i Primorju (17%). U vojsku najveće povjerenje imaju stanovnici središnje Hrvatske (73%), a najmanje stanovnici iz Istre i Primorja (34%). U odgojno-obrazovni sustav najveće povjerenje imaju

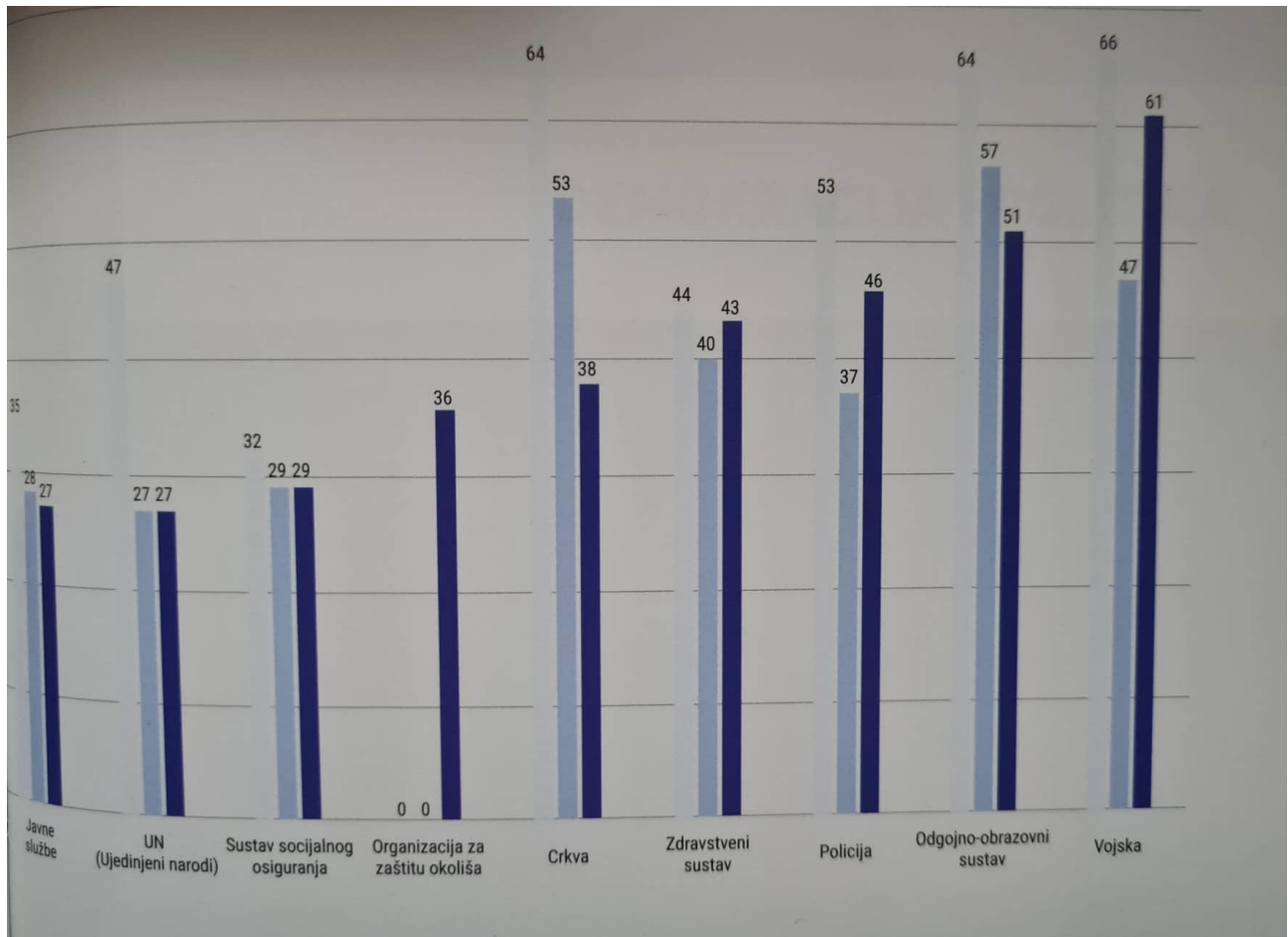
stanovnici Slavonije (61%), a drastično manje stanovnici Grada Zagreba (26%). Što se tiče policije, najveće povjerenje ima populacija središnje Hrvatske (58%), a najmanje Istra i Primorje (30%). U sabor sve regije (5-7%) imaju vrlo malo povjerenja osim središnje Hrvatske (17%). U sustav socijalnog osiguranja najveće povjerenje imaju stanovnici središnje Hrvatske (43%), a najmanje stanovnici Grada Zagreba (17%). U organizacije za zaštitu okoliša najveće povjerenje imaju stanovnici Istre i Primorja (45%), a najmanje stanovnici Grada Zagreba (24%). Kada se sve uzme u obzir, najmanje povjerenja imaju stanovnici Istre i Primorja, a ispitanici sa najvećim povjerenjem u vlast, državnu upravu, Sabor i političke stranke dolaze iz središnje Hrvatske.

Usporede li se rezultati u razdoblju od 1999. do 2018. godine, vidi se da su razlike negdje veće, a negdje manje. Za primjer možemo uzeti instituciju Sabora kojemu je postotak povjerenja bio na 23% 1999. godine te se u 20 godina srozao na 8%, također povjerenje u tisak je palo sa 18%, na 10% u 20 godina. Pravosudni sustav je sa 35% pao na samo 15%.

Graf 12. Usporedba tri vala (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.))

Kada je riječ o međunarodnim institucijama povjerenje u Ujedinjene narode je također palo sa 47% na 27%, ali najveći pad bilježi Crkva koja je u 20 godina pala sa 64% na 38%. Može se vidjeti zamjetan pad povjerenja u sve institucije, a posebice u velike institucije poput Sabora, pravosuđa, Europske unije, Ujedinjenih naroda, Crkve i obrazovnih sustava, osim povjerenja u policiju i vojsku, kako je navedeno u grafu 13.

Graf 13. Usporedba tri vala (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.))

Graf 14. Politička orijentacija ispitanika (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.))

U istraženim rezultatima „demokracije i politike“ istražena je politička orijentacija ispitanika koja prikazuje kako je 28% ispitanika lijevo politički orijentirano, 43% je politički centar, a 30% desno politički orijentirano.

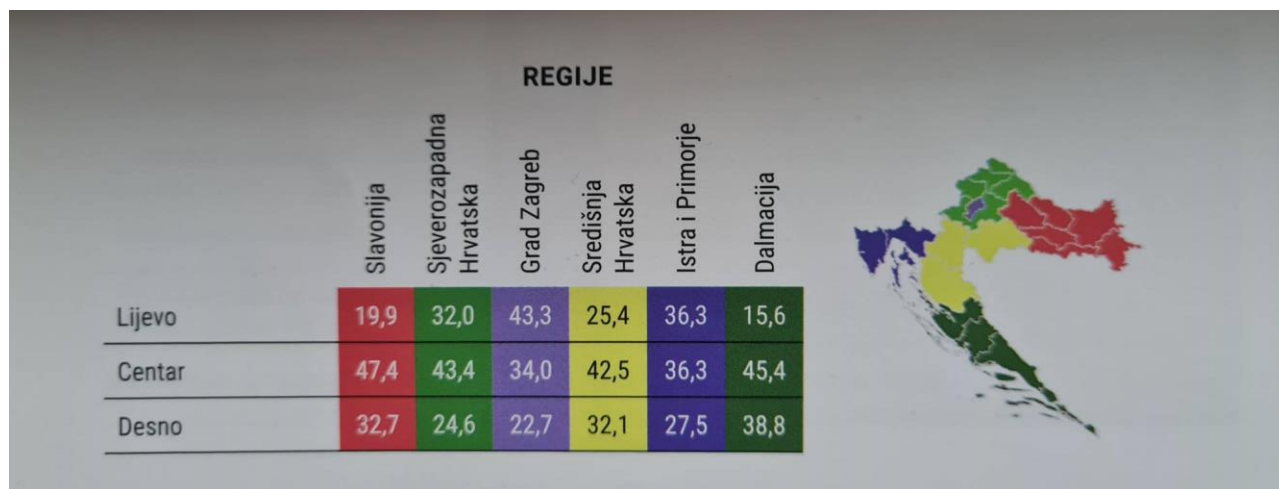
Istraženi podaci također pokazuju kako je veći postotak muškaraca (28%) orijentirano lijevo nego žena (26,9%). Politički centar je skoro jednako raspodijeljen gdje muškarci zauzimaju 42,4%, a žene 42,8%. Žene (30,3%) su više politički orijentirane desno od muškaraca (29,5%), kako je prikazano u grafu 15.

	SPOL		DOBNE SKUPINE				
	Muškarci	Žene	18-30	31-45	46-55	56-70	71 plus
Lijevo	28,0	26,9	16,8	26,5	24,7	30,2	34,5
Centar	42,4	42,8	51,7	45,3	42,0	41,6	35,0
Desno	29,5	30,3	31,5	28,2	33,3	28,3	30,5

Graf 15. Spol i dobne skupine (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.))

Rezultati istraživanja političke orijentacije ispitanika pokazuju kako je lijeve političke orijentacije najviše starija populacija iznad 71 godine starosti (34,5%), zatim populacija između 56-70 godina (30,2%), onda populacija između 31-45 godina (26,5%), pa populacija između 46-55 godina (24,7%) i najmanje mlada populacija između 18-30 godina starosti (16,8%). Najveći postotak ispitanika koji je odabralo politički centar jest mlađe populacije između 18-30 godina (51,7%), zatim populacija između 31-45 godina (45,3%), pa populacija između 46-55 godina starosti (42%), zatim populacija između 56-70 godina (41,6%) i na kraju starija populacija iznad 71 godine starosti (35%). Najveći postotak ispitanika koji su desno politički orijentirani dolaze iz dobne skupine između 46-55 godina (33,3%) zatim između 18-30 godina (31,5%), pa starija populacija iznad 71 godine starosti (30,5%), pa između 56-70 (28,3%) i najmanji postotak je od populacije između 31-45 godine starosti (28,2%). Može se uvidjeti da su politički lijevo orijentirani najstarija populacija dok je centar najmlađa, a desno politički orijentirani su podjednako svih dobni skupina.

Kada je riječ o „demokraciji i politici“ rezultati prikazuju i kategoriju „regije“ pod koju spadaju različite političke orijentacije : lijevo, centar i desno, no uzimaju se u obzir i sljedeće regije: Slavonija, sjeverozapadna Hrvatska, Grad Zagreb, središnja Hrvatska, Istra i Primorje i Dalmacija.

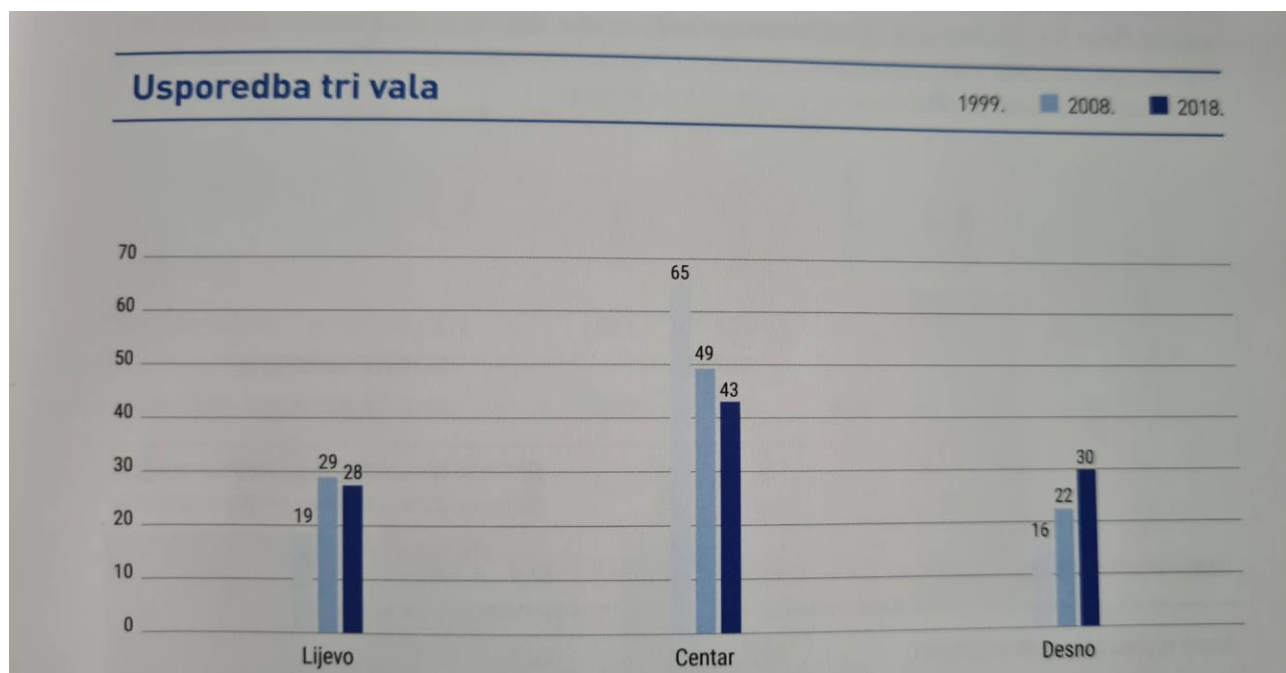

Graf 16. Regije (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.)

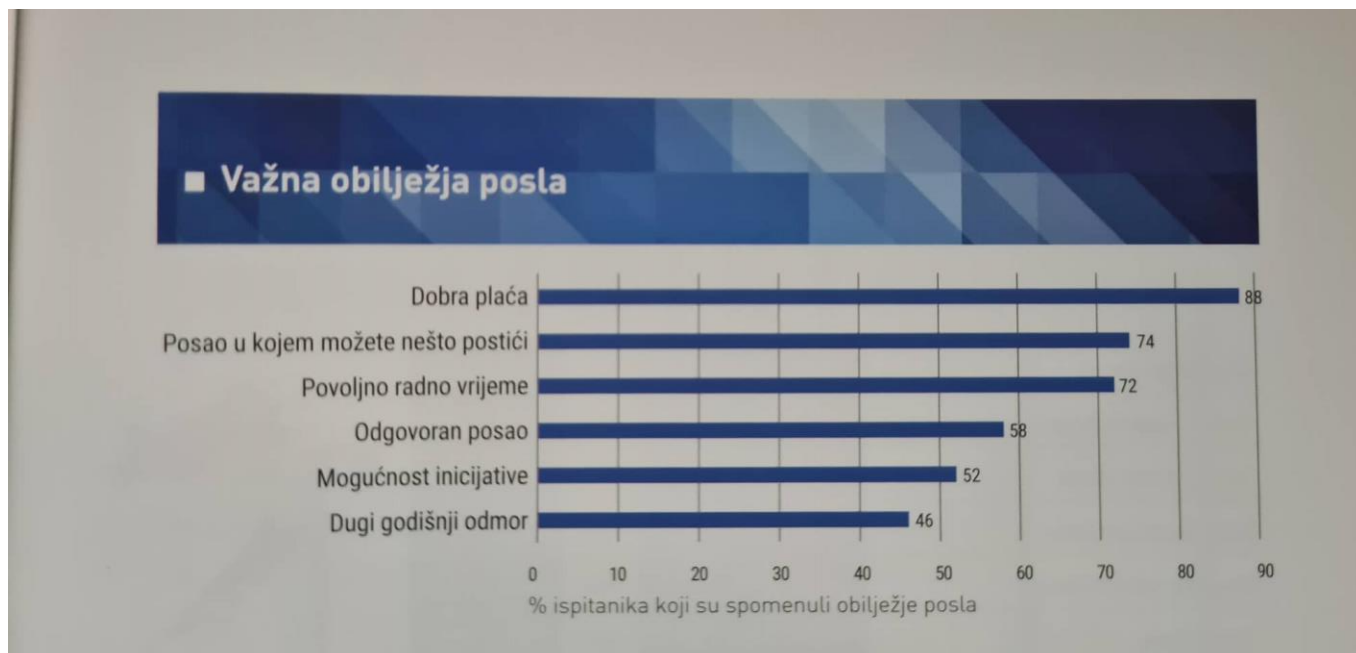
Najveći postotak lijeve političke orijentacije dolazi iz Grada Zagreba (43,3%), zatim iz Istre i Primorja (36,3%), onda iz sjeverozapadne Hrvatske (32%), onda iz središnje Hrvatske (24,4%), pa iz Slavonije (19,9%) i najmanje iz Dalmacije (15,6%). Najveći postotak političkog centra dolazi iz Slavonije (47,4%) i Dalmacije (45,4%), zatim iz sjeverozapadne Hrvatske (43,4%), onda iz središnje Hrvatske (42,5%) pa iz Istre i Primorja (36,3%) i najmanje iz Grada Zagreba (34%). Najveći postotak desno politički orijentiranog stanovništva dolazi iz Dalmacije (38,8%), zatim iz Slavonije (32,7%) i središnje Hrvatske (32,1%), pa iz Istre i Primorja (27,5%) te sjeverozapadne Hrvatske (24,6%) i Grada Zagreba (22,7%).

Kada se usporede dobiveni rezultati u razdoblju od 1999. do 2018. godine, evidentno je da je postotak lijevo orijentiranog stanovništva porastao u odnosu na 1999. godinu za 9%. Postotak političkog centra je drastično pao u odnosu na 1999. godinu za čak 22%. Postotak desno orijentiranog stanovništva je porasao u odnosu na 1999. godinu za 14%, kako prikazuje graf 17.

Graf 17. Usporedba tri vala (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.))

Graf 18. Važna obilježja posla (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.))

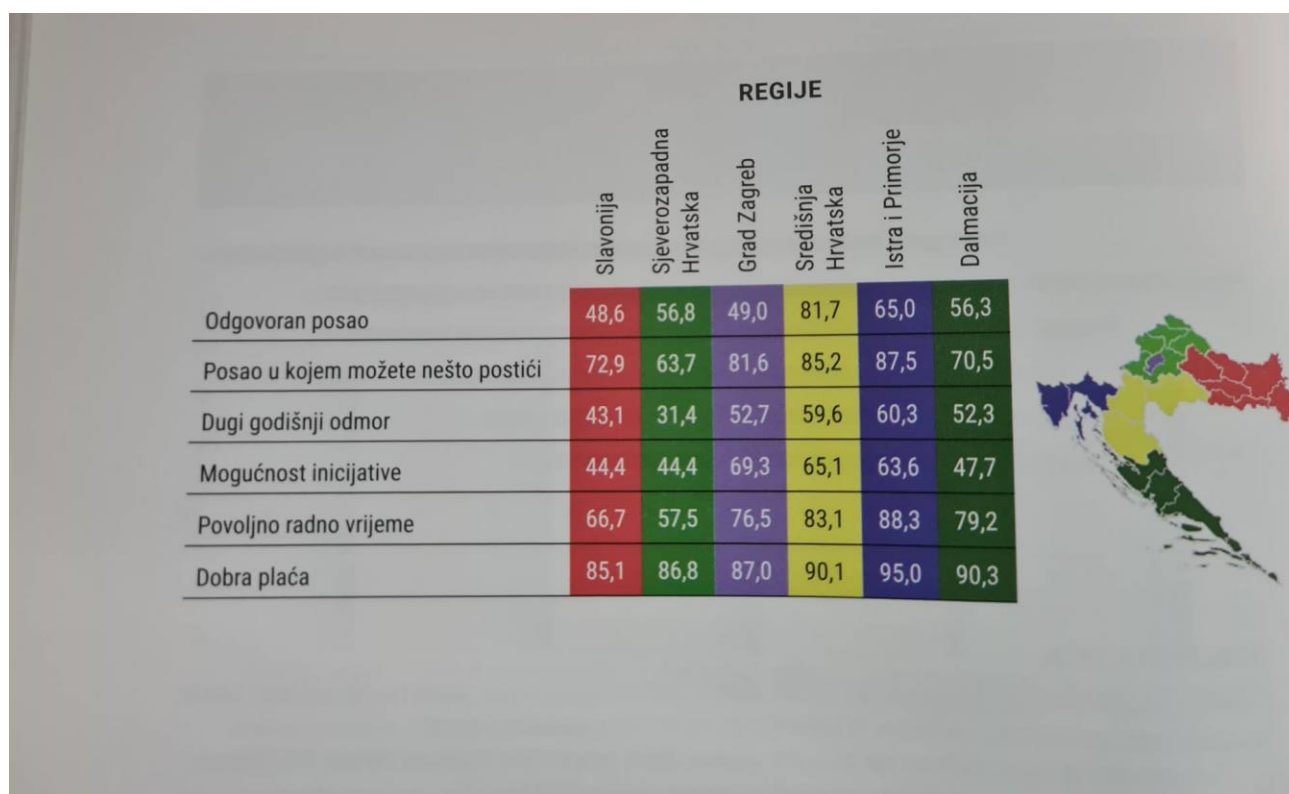
Kada je riječ o obilježjima posla, rezultati su pokazali je kako je najbitnija „dobra plaća“ (88%). Sljedeće je „posao u kojem možete nešto postići“ (74%), zatim „povoljno radno vrijeme“ (72%), pa slijedi obilježje „odgovoran posao“ (58%), pa „mogućnost inicijative“ (52%) i na zadnjem mjestu je „dugi godišnji odmor“ (46%), kako je prikazano u grafu 18.

	SPOL		DOBNE SKUPINE				
	Muškarci	Žene	18-30	31-45	46-55	56-70	71 plus
Odgovoran posao	54,3	60,9	57,8	57,1	47,6	60,0	62,6
Posao u kojem možete nešto postići	71,2	75,9	81,8	76,7	75,5	67,7	73,0
Dugi godišnji odmor	44,9	47,6	52,1	57,0	43,5	44,5	35,9
Mogućnost inicijative	47,7	55,8	48,5	53,3	50,9	53,9	50,2
Povoljno radno vrijeme	64,7	78,1	83,2	79,3	66,4	70,0	62,4
Dobra plaća	87,2	89,2	93,4	92,1	86,6	84,8	87,8

Graf 19. Spol i dobne skupine (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.))

Rezultati istraživanja u odnosu na spol prikazuju kako je ženama (60,9%) bitnija kategorija „odgovoran posao“ nego muškarcima (54,3%), u kategoriji „posao u kojem možete nešto postići“ ženama (75,9%) je ta karakteristika bitnija nego muškarcima (71,2%). „Dugi godišnji odmor“ također igra veću ulogu ženama (47,6%) nego muškarcima (44,9%). „Mogućnost inicijative“ je također bitnije ženama (55,8%) nego muškarcima (47,4%). Veću razliku između dva spola igra uloga „povoljno radno vrijeme“ gdje je ženama (78,1%) mnogo bitnije nego muškarcima (64,7%). „Dobra plaća“ je slično i muškarcima (87,2%) i ženama (89,2%). Kada gledamo dobne skupine, tu su razlike malo veće. „Odgovoran posao“ je najbitniji ispitanicima starijima od 71 godinu (62,6%), zatim ispitanicima između 56-70 godina (60%), pa ispitanicima između 18-30 godina (57,8%), nakon njih su ispitanici između 14-45 godina (57,1%) i ispitanici kojima je to najmanje bitno su između 46-55 godina starosti (47,6%). „Posao u kojem možete nešto postići“ je najbitnije mlađoj populaciji između 18-30 godina (81,8%), zatim između 31-45 godina (76,7%), zatim između 46-55 godina (75,5%), sljedeći su ispitanici stariji od 71 godinu (73%) i na kraju ispitanici između 56-70 godina starosti (67,7%). Što se tiče „dugog godišnjeg odmora“, najbitnija je karakteristika ispitanika između 31-45 godina starosti, pa ispitanicima između 18-30 godina (52,1%), zatim između 56-70 godina (44,5%), pa ispitanicima između 46-55 godina (43,5%) i na

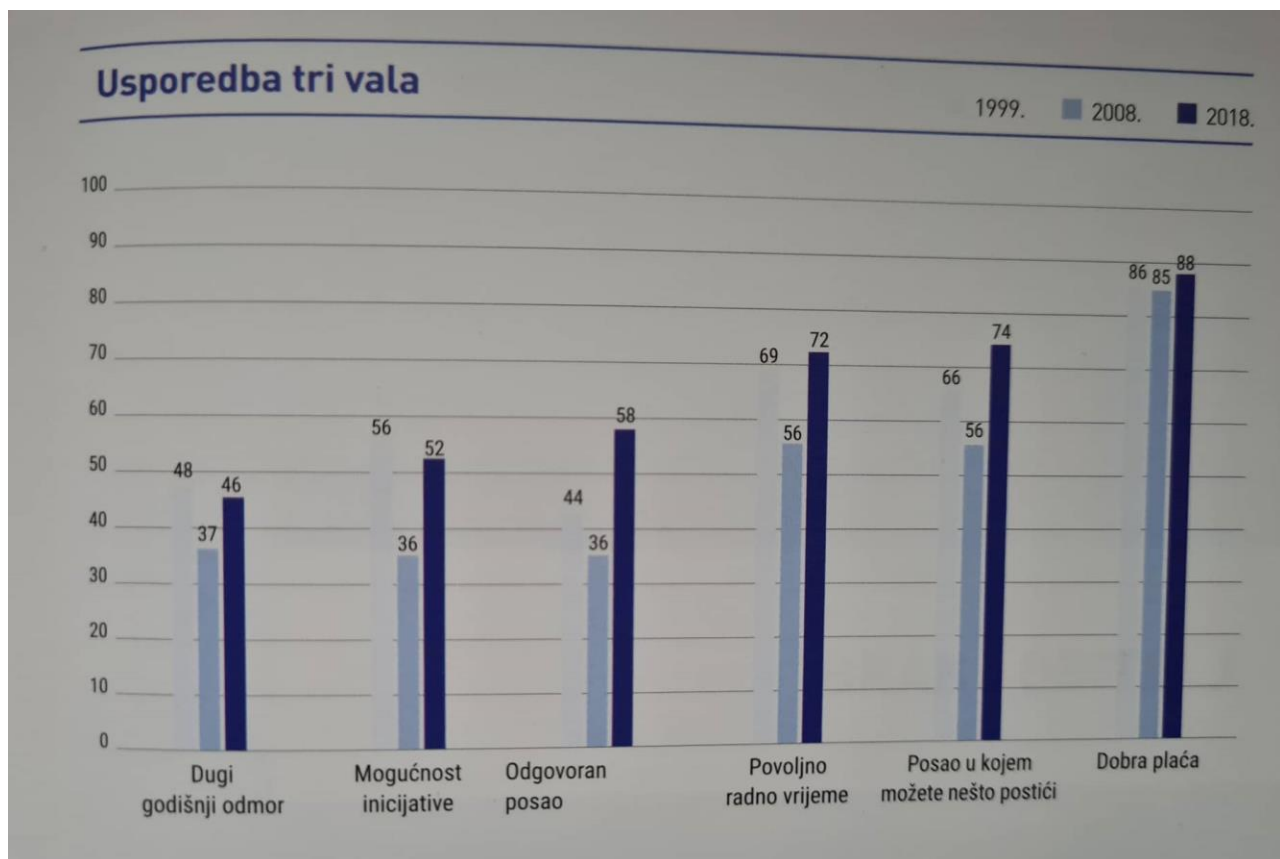
kraju mnogo manje starijima od 71 godinu (35,9%) jer njima nije, u globalu, potreban godišnji odmor. Sljedeća na redu je „mogućnosti inicijative“ koja je u svim dobnim skupinama dosta slična, no najviša je u dobnj skupini između 56-70 godina starosti (53,9%), a najmanja u mlađoj skupini između 18-30 godina (48,5%). „Povoljno radno vrijeme“ najbitnije je mlađim dobnim skupinama od 18-30 godina (83,9%) i između 34-45 (79,3%), zatim ispitanicima između 56-70 godina (70%), pa ispitanicima između 46-55 godina (66,4%) i dobnj skupini kojoj je to najmanje bitno jesu oni iznad 71 godine starosti (62,4%). „Dobra plaća“ je bitna svim dobnim skupinama no najbitnija je mlađim dobnim skupinama između 18-30 godina (93,4%) i između 31-45 godina (92,1%), a najmanje bitna ispitanicima između 56-70 godina starosti (84,8%).

Graf 20. Regije (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.))

U rezultatima istraživanja koji se odnose na pitanja dobiveni su sljedeći rezultati: „odgovoran posao“ najbitniji je u središnjoj Hrvatskoj (81,7%), a zatim mnogo manje u ostalim regijama, najmanje u Slavoniji (48,6%). „Posao u kojem možete nešto postići“ najbitniji je u Istri i Primorju

(87,5%) i središnjoj Hrvatskoj (85,2%), a najmanji u sjeverozapadnoj Hrvatskoj (63,7%). „Dugi godišnji odmor“ najbitniji je u Istri i Primorju (60,3%) i središnjoj Hrvatskoj (59,6%), a najmanje bitan u sjeverozapadnoj Hrvatskoj (31,4%). „Mogućnost inicijative“ najbitnije je u Gradu Zagrebu (69,3%), a najmanje u Slavoniji i sjeverozapadnoj Hrvatskoj (44,4%). Kategoriju „povoljno radno vrijeme“ najbitnijom smatraju Istra i Primorje (88,3%) i središnja Hrvatska (83,1%), a najmanje bitnom sjeverozapadna Hrvatska (57,5%). „Dobra plaća“ je svima najbitnija kategorija, ali najbitnija je u Istri i Promorju (95%).

Graf 21. Usporedba tri vala (Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.))

Uspoređujući ova 3 vala, vidi se kako je „dugi godišnji odmor“ važnosti od 48% 1999. godine, pa na 37% 2008. godine te dosegao natrag svoju važnost 2018. godine. Isto vrijedi i za „mogućnost inicijative“ koja je sa 56% pala na 36% te se uzdigla na 52%. „Odgovoran posao“ je od 44% 1999. godine pao na 36% 2008. godine te se za preko 22% uzdigao 2018. godine. „Povoljno radno

vrijeme“ je sa 69% važnosti palo na 56% 2008. godine te se uzdiglo na 72% 2018. godine. Također i „posao u kojem možete nešto postići“ sa 66% 1999. godine palo na 56% 2008. godine te se uzdiglo na 74% 2018. godine. „Dobra plaća“ je uvijek bila pri vrhu te se nije pretjerano mijenjala. Može se primjetiti kako je u svim kriterijima nastao pad 2008. godine te rast 2018. godine.

6. Zaključak

U većini kultura diljem svijeta religija je u središtu ljudskih života; 8 od 10 ljudi diljem svijeta poistovjećuje se s jednom religijskom skupinom. No, istina je i da raste broj onih koji kažu da nemaju vjersku pripadnost niti da ih to zanima. Religija pomaže u stvaranju moralnog okvira i moderator je vrijednosti u svakodnevnom životu. U radu je prikazana religija, njena definicija, viđenja religije i njen utjecaj kao i funkcija religije te njeni elementi. Prikazana su i suvremena sociološka poimanja religije u modernosti kao i izazovi sekularizacije i antisekularizacije, ali glavni dio ovog rada je komparativna analiza, odnosno istraživanje koje se od 1981. godine provodi svakih deset godina a odnosi se na sustav vrednota te recepciji i primjeni vrijednosnih orijentacija pod nazivom European Values Study (EVS). Ti rezultati variraju od godine do godine i od teme istraživanja, kao i na boravište ispitane populacije. Iz ovog rada se može vidjeti kako je glavna inačica Hrvatskog identiteta religija, odnosno utjecaj Katoličke crkve te je u nekim krajevima pojačana vjera prema Bogu, a u nekima smanjena. Vremena se mijenjaju, globalizacija napreduje no religija opstaje. Hrvatskom narodu je vjera dala snagu kada joj je bilo najteže, no tomu vjera i služi. Nakon rata može se uvidjeti kako je sekularizacija počela jače djelovati te je najveći pad zabilježila Crkva koja je u 20 godina pala sa 64% povjerenja na 38%. Bez obzira na brojke, velika većina ljudi i dalje vjeruje u Boga. Opadanje utjecaja tradicije i socijalnih institucija zbiva se usporedo sa snaženjem trenda individualizacije u hrvatskom društvu, što bitno utječe na sustav vrijednosti u društvu. Ti trendovi svojevrsne suzdržanosti u intenzitetu opredjeljivanja vjerojatno su uvjetovani nepovoljnim, odnosno recesijskim i kriznim društvenim okolnostima koji se događaju kako na nacionalnoj, tako i na globalnoj razini.

7. Literatura:

Baloban J., Črpić G., Ježovita J. (2019.) Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018. prema European Values Study, Kršćanska sadašnjost u suizdanju s Katoličkim bogoslovnim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatskim katoličkim sveučilištem, Zagreb.

Bradley H. (1996.) *Fractured Identities: Changing Patterns of Inequality*. Cambridge: Polity Press

Durkheim, E. (1912.) *Elementarni oblici religijskog života - totemistički sustav u Australiji*, Naklada Jesenski i Turk : Hrvatsko sociološko društvo, 2008.

Durkheim, E. (1982.) *Elementarni oblici religijskog života*, Prosveta, Beograd.

Gjergji L. (1997.) *Religija po Freudu, Crkva u svijetu*, Vol. 12 No. 4, str. 359-364

Jary J., Jary D. (2000.) *Sociology Dictionary*. Glasgow: HarperCollins Publishers.

Kalanj, R., 2003. Zov identiteta kao prijeporno znanstveno pitanje. *Socijalna ekologija Zagreb* 12 (1-2), 47-68.

Kalanj, R., 2007. Dimenzije modernizacije i mjesto identiteta. *Socijalna ekologija Zagreb* 16 (2 - 3), 113-156.

Kovačević V. (2021.) *Od sekularizacije religije do revitalizacije*; FILOZOFSKA ISTRAŽIVANJA, 161 God. 41 (2021) Sv. 1 (173–196).

Marx, K. (1844): *Prilog kritici hegelove filozofije prava.*, u: K. Marx i F. Engels, *Rani radovi*, Naprijed, Zagreb, 1976

M. McGUIRE, *Religion. The Social Context*, Wadsworth Publishing Company, Belmont, 1992.;
I. FURSETH – P. REPSTAD, *An Introduction to the Sociology of Religion, Classical and Contemporary Perspectives*, Ashgate, Abingdon, 2006.

Musa I. (2012.) Sociološki pristupi religiji i religijskomu identitetu, Hum : časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, Vol. No. 9, str. 304-324.

Nikodem K. (2004.) Religijski identitet u Hrvatskoj. Dimenzije religijskog identiteta i socio-ekološke orijentacije, Socijalna ekologija : journal for environmental thought and sociological research, Vol. 13 No. 3-4, str. 257-286

Parsons T. (1951.) The Social System, New York, Free Press.

Šimundža D. (1997.) Religija i društvo, Crkva u svijetu , Vol. 12 No. 3, str. 193-200.

Tadić S. (2007.) Sekularizacija, antisekularizacija i suvremena revitalizacija religije, Nova prisutnost : časopis za intelektualna i duhovna pitanja, Vol. V No. 1.

Zrinščak S. (2008.) Što je religija i čemu religija: sociološki pristup, Bogoslovska smotra, Vol. 78 No. 1, str. 25-37

Weber Max. (1905.) “ Protestantska etika i duh kapitalizma“, Zagreb, 2006.

